

Gemeentelijke platforms levensbeschouwing en religie

Kerk en staat hebben een ingewikkelde relatie met elkaar. In de aflevering van deze serie kijkt Marcel Wichgers naar de platforms levensbeschouwing en religie. Hoe zelfstandig opereren zij?

Marcel Wichgers

Toeval of niet, vooral in de jaren na de aanslagen op het World Trade Center in New York werden in Nederland overleggroepen opgericht die respect en tolerantie tussen religies en levensbeschouwingen wilden bevorderen.

Voor David Renkema, voormalig directeur van de oecumenische stichting Oikos, was het geen toeval. Hij ziet wel degelijk een oorzakelijk verband tussen de aanslagen op de

om bruggen te slaan en om zich te verzetten tegen zowel het gedachtegoed van terroristen als dat van de opkomende populistten. De contacten die toen groeiden en bloeiden kregen ook steun van overheden, zeker de platforms voor religie en levensbeschouwing. *David Renkema, 'Interreligieuze samenwerking, verkenning van de stand van zaken.' Stichting Geloven in samenleven, 22 juli 2021, p. 11; www.davidrenkema.nl*

Geen instrument worden van de overheid

Twin Towers en het ontstaan van de platforms waaraan ook niet-religieuze groeperingen als humanisten en vrijmetse-lars meedoen. Ook ziet Renkema een relatie met de opkomst van populistische partijen in dezelfde periode:

Rond de eeuwwisseling groeide de interesse voor de rol van religie in de samenleving. Dit gevoel werd primair gedreven door de aanslagen van 9/11 (2001) die in zekere zin de perfecte illustratie vormden van de 'botsende beschavingen' en het 'multiculturele drama'. (...) Dit vertaalde zich bij mensen van goede wil in een sterkte (*sic*) behoefte om elkaar te leren kennen,

Belang van de overheid

David Renkema noemt hier een gevoelig punt: steun van overheden aan religieuze organisaties. Gemeentelijke overheden, happig om wereldconflicten niet te laten overslaan naar hun eigen multiculturele bevolking, zagen de voordelen van de platforms. De Amsterdamse stadsdeelvoorzitter Jeroen Broeders (PvdA) verwoordde in 2010 kernachtig het belang van gemeenten om religieuze organisaties in te schakelen bij de uitvoering van sociaal beleid, in de hoop dat de deelnemers meedoen met de gedachte 'dàár hebben onze geloofsgenoten ruzie met de anderen, maar wij hier niet'. Broeders kwam met vertegenwoordigers van religieuze gemeenschappen uit zijn stadsdeel Bos en Lommer overeen om te gaan samenwerken voor meer sociale cohesie en solidariteit. Broeders: 'Godshuizen zijn onze grootste buurtshuizen, daarmee zijn ze – van welke signatuur ook – heel belangrijke partners voor het uitvoeren van sociaal beleid.' Religieuze organisaties die worden ingezet voor gemeentelijk sociaal beleid: verdraagt zich dat wel met de scheiding tussen kerk en staat waarmee we in Nederland zo behoedzaam omgaan? Moet de overheid, die wordt geacht religieus neutraal te zijn, dat wel willen? En moeten die godshuizen of levensbeschouwelijke organisaties dat wel willen? Is het niet beter onafhankelijk te blijven zodat je geen instrument van de overheid wordt? Ik legde de vraag voor aan drie platforms, in Zeist, Amersfoort en Groningen.

Theo Nederstigt overhandigt de vredesduif aan burgemeester Janssen van Zeist

Platform Groningen

**PLATFORM
RELIGIE EN
LEVENSBESCHOUWING
GRONINGEN**

Gastvrij gemeentehuis in Zeist

In Zeist is het Platform voor Levensbeschouwingen en Religies actief. Jeannette van Andel, namens de Raad van Kerken in Zeist deelnemer aan het platform: 'Ons platform organiseerde tot ongeveer 2012 een aantal activiteiten maar was daarna slapend. Na de aanslagen in Parijs in 2015 werd het Platform nieuw leven ingeblazen om de verbinding tussen mensen en bevolkingsgroepen in de Zeister samenleving te zoeken.'

Of het daarbij steun van de gemeentelijk overheid krijgt? Jeannette van Andel: 'Het Platform verheugt zich in een uitstekende relatie met de gemeente Zeist en in het bijzonder de burgemeester. Er is geen subsidie van de overheid, maar soms geniet het Platform gastvrijheid in het gemeentehuis voor een activiteit.' Sinds de revitalisering in 2015 is het Zeister Platform voor Levensbeschouwingen en Religies actief met onder meer het organiseren van thema-avonden, bijvoorbeeld over angst.

De burgemeester gaat met de jongeren in gesprek over vrede

Van Andel: 'Ook organiseren we potluck-maaltijden waarbij deelnemers nader kennismaken met elkaars achtergrond. Daarnaast zijn we present bij de jaarlijkse 4-meherdenking. In de Vredesweek hebben we een *Walk of Peace* voor scholieren waarna de burgemeester hen in het gemeentehuis ontvangt en met hen over vrede in gesprek gaat. Voor bijeenkomsten aan het eind van de Vredesweek kan het Platform een beroep doen op een aantal kerken en een moskee in Zeist.'

Amersfoort: aanwezigheid en sporadische subsidie

Paul van der Harst is voorzitter van het Amersfoorts Platform voor Levensbeschouwingen en Religies. Zijn platform ontstond al 25 jaar geleden, dus nog voor de aanslag in New York. En al die tijd heeft het in zekere zin kunnen rekenen op de belangstelling van de lokale overheid.

Van der Harst: 'Dit blijkt onder meer door de aanwezigheid van een ambtenaar belast met integratie, dan wel inclusie bij al onze vergaderingen, vier maal per jaar.' Maar het Amersfoortse platform krijgt geen structurele subsidie van de gemeente Amersfoort. Wel sporadisch, op projectbasis. Van der Harst: 'De gemeente faciliteert wel bijeenkomsten door als gastheer op te treden bij zogenaamde stadsontmoetingen.'

Ook op andere manieren heeft het Amersfoortse platform een goede relatie met de gemeentelijke overheid. Van der Harst: 'Bij festiviteiten en bijzondere bijeenkomsten georganiseerd door de overheid geeft het Platform acte de présence, gevraagd of op eigen initiatief. Zoals 750 jaar Amersfoort, Koningsdag en herdenkingen van terreuraanslagen.

Leden van het college van burgemeester en wethouders dragen bij aan bijeenkomsten van het Platform door het uitspreken van een toespraak. In voorkomende gevallen spreekt het Platform in bij vergaderingen van de gemeenteraad over bijvoorbeeld inclusiviteit en de opvang van vluchtelingen.'

Het Amersfoorts Platform voor Levensbeschouwingen en Religies spreekt op onregelmatige basis met de verantwoordelijke wethouder. Van der Harst: 'We informeren de wethouder dan over onze activiteiten.'

Vaste subsidie in Groningen

In Groningen werd in 2002 het Platform Religie en Levensbeschouwing Groningen (PRL) opgericht. Moslima Elf Fongers neemt al sinds 2004 actief deel aan het platform. Fongers: 'Ons platform is zeker niet opgericht naar

aanleiding van de aanslagen van 9/11.' Anders dan de platforms in Amersfoort en Zeist krijgt het PRL wél subsidie van de gemeente.

Leo Dvortsin, die namens het jodendom deelneemt aan het platform: 'Dit is een vaste, jaarlijkse subsidie waarmee de gemeente Groningen haar waardering voor het werk van het PRL laat zien. Het PRL vervult sociaal-maatschappelijk en pastoraal werk in de stad. Hier profiteert ook de lokale overheid van.' Volgens Dvortsin is het PRL tot nu toe nooit getoetst op de inhoud van zijn programma. 'Daardoor kunnen we ons helemaal richten op samenwerking met maatschappelijke organisaties.'

Het Groningse Platform is tot nu toe nooit getoetst op zijn programma

In de afgelopen twintig jaar heeft het Groningse platform zonder onderbreking (behalve tijdens de lockdowns door corona) jaarlijks de Midzomermarkt en de Lichtceremonie georganiseerd. Voor die bijeenkomsten maakt het PRL gebruik van de gebouwen van de deelnemers.

Over de grens: gemeente is actief deelnemer

Vanuit Groningen is het slechts zo'n zeventig kilometer naar de stad Leer in het Duitse Oost-Friesland. PRL Groningen besloot onlangs een samenwerking aan te gaan met de *Arbeitsgemeinschaft der Religionen* aldaar. In september vond in het oude statige stadhuis van Leer een eerste, verkennend gesprek plaats. Het is de vaste vergaderplek van de *Arbeitsgemeinschaft*.

Dat zegt al meteen wat over de relatie met de plaatselijke overheid, want de gemeente Leer is actief deelnemer. Behalve de vergaderruimte zet de gemeente ook een vaste ambtenares in. Van subsidie is geen sprake: secretaris Herbert Kroon meldt dat in de kas van de *Arbeitsgemeinschaft* slechts € 63,76 zit.

De *Arbeitsgemeinschaft* werd in 2012 opgericht om de deelnemers in gesprek te laten gaan over actuele zaken. Doel: inzetten voor vrede en tolerantie. De *Arbeitsgemeinschaft* vertegenwoordigt bijvoorbeeld de gemeente Leer bij relevante plechtigheden zoals bij de recente

naamgeving van het Liesel-Aussen-plein, genoemd naar een Joods meisje uit de stad dat vermoord werd in de Tweede Wereldoorlog.

Nu ligt de scheiding tussen kerk en staat in Duitsland net een beetje anders dan in Nederland. Bij de oosterburen bestaat de kerkbelasting, de *Kirchensteuer*. De staat int deze belasting voor een aantal geselecteerde kerkgenootschappen, overwegend christelijke. Iedereen die bij deze kerkgenootschappen ingeschreven staat, betaalt deze belasting. Maar dat is weer een heel ander verhaal.

Marcel Wichgers, secretaris Platform Religie en Levensbeschouwing Groningen.

Een antwoord op de vraag

De relatie met de overheid is bij elk van deze drie platforms anders. Degenen met wie gesproken is, omschrijven deze verhouding zonder uitzondering als goed, uitstekend of blij met de waardering die in de subsidie wordt uitgedrukt. Interessant is dat het Platform in Amersfoort kan inspreken bij vergaderingen van de gemeenteraad. Ook bij festiviteiten en andere bijeenkomsten kan het ongevraagd deelnemen, op eigen initiatief. Zo kan het kritisch zijn ten opzichte van het beleid van de gemeente.

De inbreng van de verschillende religies bestaat uit menskracht en gebouwen. Vanuit de lokale overheid wordt soms ruimte ter beschikking gesteld en soms een financiële bijdrage. Qua menskracht vertaalt haar inzet zich in belangstelling, onder andere van de burgemeester (Zeist), de aanwezigheid van een ambtenaar bij de vergaderingen en toespraken door burgemeester en wethouders (Amersfoort). In Leer is de situatie weer anders; de *Arbeitsgemeinschaft* lijkt daar nog het meeste op een instrument van de overheid.

Het platform in Groningen lijkt het meest zelfstandig te functioneren. Maar staat het ook niet op afstand van het gemeentelijke beleid? De gemeente bemoeit zich niet met de inhoud van de activiteiten van het platform en subsidieert structureel. Het platform kan zich 'helemaal richten op samenwerking'.

Samenwerking is het trefwoord bij alle platforms: tussen de organisaties onderling en met de gemeente. Voor samenwerking zijn gelijkwaardige partners nodig en dat wijst erop dat de platforms redelijk zelfstandig en neutraal zullen opereren. Dat neemt niet weg dat zowel de gemeentes als de religieuze en levensbeschouwelijke organisaties hun eigen belang hebben bij deze samenwerking.

JS

www.platformenrzeist.nl;
<https://platform-amersfoort.com>;
<https://platform-groningen.nl>

Amersfoorts Platform voor Levensbeschouwingen en Religies